

Гринюк В. О.,

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри правосуддя, кандидат юридичних наук, доцент*

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЇ ОБВИНУВАЧЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ IN ABSENTIA

Одним із різновидів особливих порядків кримінального провадження є провадження *in absentia*, яке здійснюється лише щодо окремих категорій кримінальних правопорушень та щодо повнолітніх осіб за специфічних підстав та умов. У зв'язку із цим виникає питання про специфіку реалізації у цьому кримінальному провадженні функції обвинувачення.

Виходячи з нормативно визначеного поняття обвинувачення у п. 13 ст. 3 КПК України як «твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, висунуте в порядку, встановленому цим Кодексом», логічним є виділення комплексного характеру обвинувачення як процесуальної категорії, яка розкривається через матеріальним та процесуальний (функціональний) зміст, які є взаємозалежними та не можуть існувати відокремлено.

Для кримінального провадження *in absentia* характерна специфіка лише у процесуальному (функціональному) змісті функції обвинувачення у контексті «діяльності відповідних суб'єктів щодо доведення вини особи у визначеній кримінальним процесуальним законом формі» [1, с. 127]. Так, є процесуальні особливості категорій кримінальних правопорушень, щодо яких може здійснюватися таке провадження, віку осіб, щодо яких може здійснюватися таке провадження, повідомлення про підозру, підстав, за яких можливе це провадження, ініціації спеціального порядку досудового та судового провадження, залучення захисника, порядку вручення процесуальних документів підозрюваному при здійсненні спеціального досудового розслідування, підтримання публічного обвинувачення тощо.

Матеріальний зміст обвинувачення як обвинувальної тези, твердження про вчинення конкретною особою кримінального правопорушення, що міститься у процесуальних документах органів, що здійснюють функцію обвинувачення, специфіки не має, оскільки фактула, юридичне формулювання та правова кваліфікація, а також відомості про особу, щодо якої висувається обвинувачення, не має значення у контексті тих підстав, які є необхідними для здійснення кримінального провадження *in absentia*.

У кримінальному провадженні *in absentia* істотну специфіку має фактичний склад, який тягне за собою його виникнення. До його елементів відносяться: по-перше, повідомлення про підозру (яке не є характерним лише для цього провадження і саме по собі ніяк не відображає специфіку кримінального провадження *in absentia* на етапі його скла-

дення, оскільки повідомлення про підозру є початком реалізації функції обвинувачення в загальному та особливих порядках кримінального провадження; частково відображає потенційну можливість здійснення кримінального провадження *in absentia* на етапі вручення, оскільки, у відповідності до ч. 1 ст. 42 КПК України, особа, щодо якої складено повідомлення про підозру, однак його не вручено їй внаслідок невстановлення місцезнаходження особи, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень); по-друге, у досудовому розслідуванні — ухвала слідчого судді про здійснення спеціального досудового розслідування, а у судовому розгляді — ухвала суду про здійснення спеціального судового провадження.

Реалізація функції обвинувачення у кримінальному провадженні *in absentia* характеризується обмеженістю пізнавальних можливостей сторони обвинувачення щодо всебічного та повного дослідження обставин кримінального провадження, виявлення як тих обставин, що викривають, так і тих, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставин, що пом'якшують чи обтяжують його покарання (ч. 2 ст. 9 КПК України). Це пов'язано із фактичною відсутністю у ході кримінального провадження підозрюваного, обвинуваченого.

Навіть при тому, що участь захисника є обов'язковою, цього може бути недостатньо для належного захисту підозрюваного, обвинуваченого, оскільки захисник, особливо залучений для здійснення захисту за призначенням, і який не має можливості спілкуватися із підозрюваним, обвинуваченим, не має повної інформації про обставини вчинення кримінального правопорушення, ступінь участі у його вчиненні підозрюваного, обвинуваченого, і, відповідно, не може вказати на ті обставини, що свідчать про відсутність події або складу кримінального правопорушення, виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, та обставини, що пом'якшують його покарання.

Крім того, у кримінальному провадженні відсутнє таке джерело доказів, як показання підозрюваного, обвинуваченого, що також ускладнює можливості сторони обвинувачення щодо всебічного та повного дослідження обставин кримінального провадження. Більше того, сторона обвинувачення не може провести жодної слідчої (розшукової) дії, спрямованої на збирання та перевірку доказів, за участі підозрюваного, зокрема, пред'явлення його для впізнання, слідчий експеримент за його участі, допит, одночасний допит, освідування, отримати від нього зразки для експертизи, що також реально обмежує пізнавальні можливості сторони обвинувачення і ускладнює доведення обґрунтованості початкового та підсумкового обвинувачення.

Слід звернути увагу і на те, що при знаходженні особи за межами території України для проведення процесуальних дій, спрямованих на збирання доказів, необхідно застосовувати передбачені міжнародними договорами та КПК України механізми міжнародної правової допомоги.

ги, а також екстрадиції, що також ускладнює реалізацію функції обвинувачення, адже Запитувана сторона може відмовити у допомозі, відмовити у екстрадиції. Так, наприклад, ст. 2 Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах передбачає, що у допомозі може бути відмовлено: якщо запитувана Сторона вважає, що задоволення прохання може зашкодити суверенітету, безпеці, громадському порядку або іншим суттєвим інтересам її країни [2].

Під час реалізації функції обвинувачення у кримінальному провадженні *in absentia* специфічним є і порядок інформування у кримінальному провадженні. Відмітимо, що Резолюція Ради Європи № (75)11 встановлює, що обвинуваченому повинна вручатися повістка для явки до суду і підготовки свого захисту; повістка повинна ясно пояснювати наслідки неявки обвинуваченого до суду; за наявності підстав вважати, що у обвинуваченого виникли перешкоди для явки, суд повинен розпорядитися про відкладення розгляду [3, с. 147].

КПК України передбачено, що повістки про виклик підозрюваного у разі здійснення спеціального досудового розслідування надсилаються за останнім відомим місцем його проживання чи перебування та обов'язково публікуються в засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження та на офіційних веб-сайтах органів, що здійснюють досудове розслідування. З моменту опублікування повістки про виклик у засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження підозрюваний вважається належним чином ознайомленим з її змістом. Копії процесуальних документів, що підлягають врученню підозрюваному, надсилаються захиснику.

Повістки про виклик обвинуваченого у разі здійснення спеціального судового провадження надсилаються за останнім відомим місцем його проживання чи перебування, а процесуальні документи, що підлягають врученню обвинуваченому, надсилаються захиснику. Інформація про такі документи та повістки про виклик обвинуваченого обов'язково публікуються у засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження. З моменту опублікування повістки про виклик у засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження обвинувачений вважається належним чином ознайомленим з її змістом. Проте, така регламентація зазнала критики, оскільки це положення, фактично, вводить презумпцію повідомлення особи про розгляд її справи. При цьому така презумпція є неспростовуваною. Запровадження такої презумпції не відповідає критеріям належного (особистого) повідомлення, сформульованим в практиці Європейського суду з прав людини. Вирішуючи питання про запровадження проваджень *in absentia* держава повинна подбати про належні гарантії дотримання цього права. У цьому аспекті слід вказати, що опублікування повістки у ЗМІ має розглядатися як докладання всіх зусиль з боку суду для інформування обвинуваченого і забезпечення його участі у судовому провадженні [4, с. 33].

Таким чином, особливостями реалізації функції обвинувачення у кримінальному провадженні *in absentia* є: специфіка характерна лише для процесуального (функціонального) змісту функції обвинувачення; фактичний склад, який тягне за собою виникнення функції обвинувачення (повідомлення про підозру, ухвала слідчого судді про здійснення спеціального досудового розслідування, ухвала суду про здійснення спеціального судового провадження); обмеженість пізнавальних можливостей сторони обвинувачення щодо всебічного та повного дослідження обставин кримінального провадження, виявлення як тих обставин, що викривають, так і тих, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставин, що пом'якшують чи обтяжують його покарання; специфічний порядок інформування сторони захисту для забезпечення законності кримінального провадження.

Література

1. Перепелиця С. І. Правова сутність поняття обвинувачення у кримінальному процесі // Науковий вісник Херсонського державного університету. — 2013. — Вип. 6, т. 2. — С. 124–127.
2. Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах від 20 квітня 1959 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_036.
3. Справедливое судебное разбирательство в международном праве : опубли. Бюро ОБСЕ по демократическим институтам и правам человека (БДИПЧ), 2013. — 280 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.osce.org/ru/odhr/100894?download=true>.
4. Водяніков О. Ю. Заочні кримінальні провадження в кримінально-процесуальному праві України: критичний аналіз законопроекту № 4448а в світлі європейських стандартів // Забезпечення єдності судової практики у кримінальних справах в контексті подій 2013–2014 років в Україні : матеріали міжнар. симп. (м. Львів, 24–25 жовт. 2014 р.). — Київ, 2014. — С. 28–35.

Гуртієва Л. М.,

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу,
кандидат юридичних наук, доцент*

АНАЛІЗ ПОЛОЖЕНЬ П. 10 Ч. 1 СТ. 3 КПК УКРАЇНИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Термінологічні словосполучення «кримінальний процес», «кримінальне судочинство», «кримінальне провадження» є синонімами, на що справедливо звертають увагу деякі вчені [1, с. 5; 2, с. 25; 3, с. 29–32; 4, с. 100 та ін.]. Легальне визначення поняття кримінального су-